

М. П. ПИХТІН. НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛАСНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПЕРЕБУВАННЯМ ОСОБИ НА ВИЗНАЧЕНІЙ ТЕРИТОРІЇ

Статтю присвячено огляду питань правового забезпечення гласного контролю за пересуванням особи у межах визначеної території за допомогою технічних засобів.

Ключові слова: *технічний пристрій забезпечення гласного контролю.*

Статья посвящена обзору вопросов правового обеспечения гласного контроля за передвижением лица в пределах определенной территории с помощью технических средств.

Ключевые слова: *техническое устройство обеспечения гласного контроля.*

The paper reviews the legal issues to ensure transparent monitoring the movement of persons within the territory defined by technical means.

Key words: *technical device to ensure transparent control.*

Завдання охорони громадського порядку і забезпечення громадської безпеки на території України, покладені законодавцем на міліцію, що об'єктивно визначило потребу пошуку нових форм і методів роботи її підрозділів у сучасних умовах. Це зумовлює важливість їх всебічного теоретичного дослідження, оскільки перехід держави в новий якісний стан вимагає не лише пошуку нових форм і методів соціального обслуговування суспільства з боку міліції, але й нової інтерпретації виправданих практикою форм і методів її діяльності. Однією з таких форм діяльності є забезпечення гласного контролю за фактом перебування особи на визначеній території.

Питанням контрольно-наглядової діяльності держави присвячували свої роботи ряд вчених, серед яких В.Б. Авер'янов, С.С. Алексєєв, Д.М. Бахрах, І.Л. Бачило, Ю.П. Битяк, В.А. Власов, Л.К. Воронова, В.М. Гарашук, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, Є.В. Додін, А.Ф. Євтихєєв, А.І. Єлістратов, В.Ф. Захаров, Р.А. Каложний, С.В. Ківалов, Л.В. Коваль, І.Б. Коліушко, В.К. Колпаков, А.П. Корєнев, М.В. Корнієнко, В.М. Манохін, В.І. Олефір, О.І. Остапенко, В.Ф. Опришко, І.М. Пахомов, І.Ф. Панкратов, Ю.А. Петров, М.І. Піскотін, С.С. Студенікін, Ю.А. Тихомиров, М.М. Тищенко, А.Т. Усольцев, які внесли значний вклад у вивчення контрольної діяльності апарату управління. При цьому автори акцентували увагу на контрольній функції державних інспекцій, а адміністративний нагляд висвітлювали фрагментарно, як різновид контролю.

Потреба теоретичного осмислення проблеми зумовлена тим, що реальними стали умови для синтезування всебічного погляду на проблему забезпечення гласного контролю за фактом перебування особи на визначеній території. Крім того, на розв'язання чекає також низка інших практичних проблем у цій сфері. До цього варто додати, що нові реалії сучасності вимагають внесення коректив у традиційно сформовані підходи до вирішення цієї проблеми.

Свобода пересування та вільний вибір місця проживання в Україні закріплені й гарантуються Конституцією України. Відповідно до ст. 33 Конституції кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію

України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Стаття 12 Закону України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні» від 11 грудня 2003 року встановлює коло осіб, щодо яких можливе обмеження свободи пересування. До них належать, зокрема, особи:

1) до яких відповідно до процесуального законодавства застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі;

2) які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі;

3) які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом;

4) які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню;

5) які шукають притулку та які звернулися за наданням їм статусу біженця до прийняття відповідного рішення компетентним органом (про надання цим особам притулку чи статусу біженця);

6) яких призвано на дійсну строкову службу до Збройних Сил України та інших, утворених відповідно до законів України, військових формувань;

7) іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України;

8) іноземців, які перебувають у складі військових іноземних підрозділів і які мають статус військового¹.

Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» від 1 грудня 1994 року, визначає поняття та завдання адміністративного нагляду; осіб, щодо яких він встановлюється; підстави та порядок встановлення адміністративного нагляду (за постановою суду), термін дії та порядок його здійснення тощо. Зокрема стаття 10 визначає види обмежень дій піднаглядних, які можуть бути застосовані частково або у повному обсязі:

а) заборона виходу з будинку (квартири) у визначений час, який не може перевищувати восьми годин на добу;

б) заборона перебування у визначених місцях району (міста);

в) заборона виїзду чи обмеження часу виїзду в особистих справах за межі району (міста);

г) реєстрація в міліції від одного до чотирьох разів на місяць².

Під час здійснення адміністративного нагляду суд за поданням начальника органу внутрішніх справ з урахуванням особи піднаглядного, його способу життя і поведінки може змінювати (зменшувати або збільшувати) обсяг обмежень, наведених вище.

Адміністративний нагляд здійснюється міліцією. Відповідно до встановлених обмежень працівники міліції зобов'язані систематично контролювати поведінку піднаглядних осіб, запобігати порушенням ними громадського порядку та прав інших громадян і припиняти їх, проводити розшук осіб, які уникають адміністративного нагляду. (ст. 7 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»)³.

Працівники міліції мають право входити безперешкодно у будь-який час доби до житла чи до іншого володіння особи, яка перебуває під адміністративним наглядом, з метою перевірки виконання встановлених судом обмежень (пп. «в» п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про міліцію»). На практиці відвідування житла піднаглядної особи та інших місць її перебування є трудомістким, вимагає значних транспортних витрат і не дозволяє оперативно реагувати на порушення встановлених обмежень⁴.

Законодавець не визначає способів контролю за поведінкою осіб щодо яких встановлено адміністративний нагляд, що надає можливість застосовувати для цього спеціальні технічні засоби.

Аналіз міжнародного досвіду щодо здійснення наглядових функцій дає підстави стверджувати, що в усіх цивілізованих країнах правоохоронними органами, зокрема поліцією, проводяться заходи по здійсненню контролю за особами, які, у законодавчому порядку, визнані небезпечними для суспільства. Форми, методи та засоби здійснення такого контролю чітко передбачені нормативно-правовими актами цих країн. У них, як правило, чітко передбачено, що використання технічних засобів стеження за особою допускається лише за рішенням суду, у чітко передбачених випадках. Застосування спеціальних пристроїв, які прикріплюються до тіла підозрюваного, допускається у випадках проведення спеціальних операцій, або при здійсненні оперативно-розшукових заходів, контрольних закупок, або ж контрольних поставок. Ці заходи, як правило, здійснюються негласно⁵.

Разом з тим, прямого дозволу на використання натільних засобів контролю за місцем перебування особи, які здійснюються правоохоронними органами, у нормативних актах зарубіжних країн прямо не передбачається.

Виходячи зі змісту ст. 10 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», для контролю за піднаглядною особою може бути застосований пристрій, який виконує функцію гласного контролю за фактом перебування особи у певному місці (на визначеній території) (далі «пристрій»).

Отже, зазначений пристрій має сигналізувати на пункт контролю про: а) факт виходу піднаглядної особи з будинку (квартири) у визначений час; б) факт перебування цієї особи у певних (заборонених для відвідування) місцях району (міста); в) факт її виїзду за межі району (міста).

При цьому пристрій не має здійснювати моніторинг місця перебування особи, оскільки таке його використання можна тлумачити як втручання в особисте життя людини, що є порушенням статті 32 Конституції України.

Виконання зазначених функцій можливе за умови перебування пристрою постійно у піднаглядної особи. Для цього пристрій має бути закріплений на тілі особи так, щоби особа не мала можливості зняти його негласно від міліції.

Таке закріплення пристрою в умовах чинного законодавства має відповідати наступним вимогам: а) проводитись лише за згодою особи та оформляться письмово; б) способі закріплення має відповідати санітарно-технічним та гігієнічним вимогам.

Крім фіксації фактів порушення особою, яка перебуває під адміністративним наглядом, встановлених щодо неї обмежень та відповідно до ст. 12 Закону України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні» пристрій може бути використаний для: контролю перебування особи на визначеній території, пов'язаного з виконанням вироку суду щодо призначення кримінального покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі; контролю перебування особи на визначеній території, пов'язаного з примусовим лікуванням особи.

Зі згоди особи пристрій може бути використаний на режимних об'єктах для забезпечення внутрішньооб'єктового режиму. Спеціального нормативного регулювання даний напрям застосування не потребує. Використання пристрою може бути закладено у трудовий договір при працевлаштуванні особи.

1. *Права людини і громадянина в Україні*: Навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 336 с. 2. *Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ*: Навч. посіб. / За заг. ред. Моїсеєва Є.М. / Сущенко В.Д., Олефір В.І., Константинов С.Ф. та ін. – К.: КНТ, 2008. – 264 с. 3. *Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ України. Загальна частина* / За заг. ред. Моїсеєва Є.М., Римаренка Ю.І. Олефіра В.І. / Сущенко В.Д., Константинов С.Ф. та ін. – К.: КНТ, 2008. – 520 с. 4. *Коментар* Закону України «Про міліцію»: Науково-практичний посіб. / За заг. ред. Моїсеєва Є.М. – К.: КНТ, 2010. – 304 с. 5. *Антологія міжнародного поліцейського права. (Історія. Предмет. Методи. Норми. Класифікація).* У 2 т. / Під заг. ред. Ю.І. Римаренка, В.В. Коваленка, В.Я. Тація, О.М. Бандурки, А.П. Гетьмана, О.М. Джужі, О.В. Негодченка, В.І. Олефіра. – Т. 1: Від камералістики до поліцейстики. – Херсон: Айланта, 2010. – 724 с.